

5. Dubasenyuk O. A. Rozvytok vyshchoyi osvity: tendentsiyi ta perspektyvy [Higher Education Development: Trends and Prospects] / O.A. Dubasenyuk // «Lyudynotsentryzm yak osnova humanitarnoyi polityky Ukrainy: osvita, polityka, ekonomika, kultura»: materialy Vseukr. konferentsiyi m. Kyiv, 22 lyutogo 2011 r.). K., 2011. – S. 137–140.
6. Encyklopedia osvitu [Encyclopedia of Education] / APN Ukrainy /: [holov. red. V.H. Kremen]. – K.: Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
7. Ihnatovych O. Teoretyko-metodolohichni osnovy pedahohichnoyi innovatyky [Theoretical and methodological foundations of pedagogical innovation] / O. Ihnatovych // Navchannya i vykhovannya obdarovanoyi dytyny: zb. nauk. Pratsz – 2013. – Vyp. 2. S. 94-104 [Electron. resyrs]. – Rezum dostypu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2013_2_14.
8. Innovatsiyi u vyshchii osviti: problemy, dosvid, perspektyvy: monohrafiya [Innovations in higher education: problems, experience, perspectives: monograph] / za zah. red. P. YU. Saukha. – Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka, 2011. – 441 s.
9. Kremen V. H. Osvita: nayka v Ukraini Innovatsiyini aspekty –. Strategya. Realizatsiya. Rezultaty [Education: Science in Ukraine - Innovative Aspects. Strategy. Realization. Results] / V. H. Kremen. – K.: Hramota, 2005. – 448 s.
10. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 4 lypnya 2002 r., redaktsiya vid 1 sichnya 2018 r. № 40-15. [Electron. resyrs]. – Rezum dostypu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
11. Pro poryadok zdiysnennya innovatsiynoyi osvithnoyi diyalnosti: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 7 lystopada 2000 r., redaktsiya vid 31 zhovtnya 2017 r. № z0946-00 [Electron. resyrs]. – Rezum dostypu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00/ed20171031>.
12. Pro innovatsiyinu diyalnist: Zakon Ukrainy vid 4 lypnya 2002 r., redaktsiya vid 5 hrudnya 2012 r. № 40 [Electron. resyrs]. – Rezum dostypu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
13. Strilets S. I. Pedahohichna innovatyka u vyshchii shkoli: teoriya i praktyka [Pedagogical Innovation in Higher School: Theory and Practice]: Navch. posibnyk dlya studentiv vyshchychk navch. zakladiv. / S. I. Strilets – Chernihiv: CHNPU im. T. H. Shevchenka, 2013. – 488 s.
14. Terminolohichnyy slovnyk z osnov pidhotovky naukovykh ta naukovo-pedahohichnykh kadriv pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity [Terminological dictionary on the basics of preparation of scientific and pedagogical staff of postgraduate pedagogical education] / avt. kol. YE. R. Chernyshova, N. V. Huziy, V. P. Lyakhotsky; za nauk. red. YE. R. Chernyshovoyi. K.: DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity», 2014. – 230 s.
15. Tovkanets H. V. Tendentsiyi rozvytku yevropeyskoyi vyshchoyi osvity na pochatku XXI stolittya [Trends in the development of European higher education at the beginning of the XXI century] / H. V. Tovkanets // Naukoviy visnyk Mukachivskoho derzhavnoho un-tu. Seriya: Pedahohika ta psykholohiya. – 2015. – Vyp. 1. – S. 28–33.

Стаття надійшла в редакцію 27.02.2018 р.

УДК 811.11 «XX»

DOI 10:25128/2415-3605.18.1.3

МИХАЙЛО М'ЯСКОВСЬКИЙ

ID ORCID 0000-0002-6932-8413
mmj2003@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ІНОЗЕМНІ МОВИ У ХХІ СТОЛІТТІ: РОЗВИТКИ, ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

Відзначено, що іноземні мови та їх вивчення є однією з головних тем соціуму на початку ХХІ ст., що сьогодні вони належать до повсякденного життя багатьох людей. Проаналізовано окремі аспекти розвитку, тенденції та перспективи іноземних мов у ХХІ ст. в країнах ЄС в умовах глобалізації. На прикладі окремих європейських шкільних систем проведено якісний ретроспективний аналіз з організаційних питань викладання іноземних мов. Охарактеризовано проблеми вивчення іноземних мов і багатомовності. Встановлено кількісний розподіл іноземних мов у сучасній Європі та історичні тенденції, які були властиві цьому процесу. Розкрито взаємозв'язок між мовами, якими найчастіше розмовляють і які вивчаються, а також зокрема місце і роль німецької мови у цьому контексті. Окреслено можливі перспективи розвитку та використання іноземних мов міжнародного спілкування,

визначено роль процесу викладання і навчання іноземних мов у європейському соціумі. Уточнено основні методи навчання, які домінують на сучасному етапі. Акцентовано увагу на необхідності продовження дослідження мотиваційних складових вивчення іноземних мов різних вікових груп населення ЄС.

Ключові слова: іноземні мови, комунікація, інформація, кооперація, глобалізація.

МИХАИЛ МЯСКОВСКИЙ

кандидат педагогических наук, доцент
Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка.
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ИНОСТРАННЫЕ ЯЗЫКИ В XXI ВЕКЕ: РАЗВИТИЯ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Отмечено, что иностранные языки и их изучение являются одной из главных тем социума начала XXI века, что сегодня они относятся к повседневной жизни многих людей. Проанализированы отдельные аспекты развития, тенденции и перспективы иностранных языков в XXI в. в странах ЕС в условиях глобализации. На примере отдельных европейских школьных систем проведен качественный ретроспективный анализ по организационным вопросам преподавания иностранных языков. Охарактеризованы проблемы изучения иностранных языков и многоязычия. Установлено количественное распределение иностранных языков в современной Европе, а также исторические тенденции, которые были присущи этому процессу. Раскрыта взаимосвязь между языками, которые чаще всего используют и которые изучают, а также в частности место и роль немецкого языка в этом контексте. Указанные возможные перспективы развития и использования иностранных языков международного общения, определена роль процесса преподавания и обучения иностранным языкам в европейском социуме. Уточнены основные методы обучения, которые доминируют на современном этапе. Акцентируется внимание на необходимости продолжения исследования, мотивационных составляющих изучения иностранных языков разных возрастных групп населения ЕС.

Ключевые слова: иностранные языки, коммуникация, информация, кооперація, глобалізація.

MYKHAILO MIASKOVSKYI

Candidate of Pedagogic Sciences
Associate Professor at the Department of
German Philology and Teaching Methodology of
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Maxyma Kryvonosa Str., 2, Ternopil

FOREIGN LANGUAGES IN THE 21ST CENTURY: DEVELOPMENTS, TENDENCIES, PERSPECTIVES

Learning foreign languages is one of the main priorities of society in the beginning of 21st century. Till the 60's and 70's of the 20th century, foreign languages had been considered the prerogative of well-educated, rich and noble people, while nowadays they have become an integral part of everyday life for the majority. The author of the article aims to analyze some aspects of development, tendencies and perspectives of foreign languages in the 21st century in the EU member countries in the context of globalization. Based on the examples of some European school systems, we conducted high-quality retrospective analysis to research organizational issues of foreign languages teaching. The problems of foreign languages learning and multilingualism are characterized here. The article deals with the establishment of the quantitative distribution of foreign languages in modern Europe and historical tendencies which were inherent to that process. The correlation between the most spoken and learnt languages was analyzed, as well as the role of German in this context. The perspectives of foreign languages development and usage for international communication have been underlined; the role of foreign languages teaching and learning has been established; the main teaching methods that are dominant nowadays have been specified. Without claiming the comprehensiveness of the problem under study, the author aimed to combine the empirical levels of analysis and formulate generally accepted judgments concerning the development of foreign languages in the 21st century. Therefore, it is worthwhile to outline the following promising and important direction of research, namely: analysis of the main motivational components of foreign languages learning by different age groups in the European Union.

Keywords: foreign languages, communication, information, cooperation, globalization.

Іноземні мови та їх вивчення є однією з головних тем соціуму на початку XXI ст. Якщо до 60-х років XX ст. іноземні мови були прерогативою освічених, багатих людей з особливим професійним статусом, то сьогодні вони належать до повсякденного життя багатьох людей. У цьому контексті варто поставити питання: якою є нині комунікація і якою вона буде в майбутньому? На нашу думку, необхідно коротко окреслити контури комунікації, щоб визначити вимоги, які необхідно ставити на заняттях з іноземної мови.

Питання ролі, місця та вивчення іноземних мов в сучасному світі присвячено чимало робіт лінгвістів, педагогів, соціологів, психологів, політичних аналітиків. Серед них нашу увагу привернули праці Ш. А. Амонашвілі, В. В. Блажевич, А. С. Воробйової, Н. А. Горлової, Р. А. Готліба, Н. А. Макарової, Н. М. Новиченко та ін. науковці відзначають роль мови в процесі формування особистості, її інтелекту, моральних якостей та духовності, де знання іноземних мов сприяє проникненню в минуле народів, знання про їх сьогодення і передбачення майбутнього. У працях вчених відображено пошук нових підходів до вирішення питання розвитку процесів поширення та вивчення іноземних мов, проте досягнуті здобутки вчених доцільно продовжити та поглибити.

Для контактів і комунікації за межами державних, мовних та культурних утворень, для роботи з партнерами і співпраці у багатомовних групах необхідний медіум, який би розуміла більшість. Сьогодні це є, зазвичай, англійська мова. Однак, Д. Греддол у дослідженні щодо перспективи англійської мови визначає один з 14 головних трендів, де її домінування до 2050 р. в економічній сфері піде на спад, а значення японської, іспанської, французької та німецької мов зростатиме [2, с. 31–40].

Знання іноземних мов є важливим інструментом в сучасному професійному житті, важливим не лише для контакту із зовнішнім світом, й завдяки мобільності та міграції контакт із «чужим» належить до повсякденного життя кожного європейця. Це чудово демонструє, зокрема, приклад німецького міста Штутгарт: кожен п'ятий мешканець міста має іноземний паспорт; кожен третій його житель народжений не в Німеччині; майже кожна друга дитина дошкільного віку походить з емігрантської сім'ї; кожній другій новій сім'ї щонайменше один з партнерів має іноземний паспорт. У цьому місті живуть люди з 120 різних держав, які розмовляють 170 різними мовами [8]. І Штутгарт не є особливим винятком. Співіснування людей різного походження є сьогодні нормою у багатьох державах Європи і ця тенденція буде надалі зростати. Тому вивчення іноземних мов є важливим вкладом у цей складний процес, який залучає дітей та молодь до контакту з іншими культурами і розвиває в них уміння розуміти інше, незнайоме, чуже.

Отже, можна стверджувати, що сучасне європейське суспільство потребує громадян, які:

- можуть існувати одночасно і в мультикультурному і в мультилінгвальному контексті, а також практикують важливі двосторонні стосунки;
- послуговуються іншими мовами, щоби володіти якомога більшим радіусом доступу до інформації та здобуття знань;
- вивчають іноземні мови з метою опанування нових знань, контактів та відкриття нових ринків збуту;
- вміють успішно співіснувати з іншою (за мовним та культурним походженням) частиною населення.

Власне Європейська комісія вимагає: «Вивчення єдиної Lingua franca недостатньо. Кожен громадянин Євросоюзу повинен вміти добре порозумітися крім своєї рідної мови щонайменше ще на двох інших мовах» [4, с. 10].

Отже, для висвітлення проблеми вивчення іноземних мов та багатомовності у XXI ст., на нашу думку, варто окреслити і проаналізувати такі основні питання:

- як розподілені кількісно іноземні мови в сучасній Європі і які історичні тенденції були властиві цьому процесу;
- якими мовами найчастіше розмовляють у світі і які вивчають; місце та роль німецької мови у цьому контексті;
- яку роль відіграє процес викладання і навчання іноземних мов у житті людей; якими методами навчання найчастіше послуговуються.

Завдяки аналізу чинних факторів можна якомога краще підійти до висвітлення питання розвитку та перспектив іноземних мов у сучасному глобалізованому світі. **Метою статті** є аналіз процесу розвитку, тенденцій та перспектив іноземних мов у ЄС в умовах глобалізації, а

завданням – виявлення основних факторів, що зумовлюють вивчення іноземних мов, визначення механізмів і засобів іноземних мов міжнародного спілкування.

Інституції ЄС надають велику кількість змістовних публікацій, в яких є не лише різні плани та програми, й ретельна статистична інформація про сучасну мовну ситуацію в Європі. Ми намагатимемось посилатися переважно на такий матеріал. Але щоб охопити глобальні тенденції, необхідно залучити окремі додаткові джерела, щоб прийти до певних узагальнень.

Кількість людей, які розмовляють іноземними мовами, і тих, хто вивчає їх, зростає і простежується постійна тенденція до зростання. На основі доповіді INRA [3] Eurobarometer 54: Europeans and Languages більшість європейців володіють однією або більше мовами: 45 % – однією, 20 % – двома і більше, 35 % – жодною.

Вивчення іноземних мов корелюється однозначно з віком людей. Серед європейської молоді (віком 15–24 роки) 71 % мають знання англійської мови як іноземної. У 55-річних і старших ця цифра становить лише 23 %:

Статистичні дані вказують, що нині відбуваються зміни. З кожною наступною генерацією знання мов збільшуються. Без сумніву, такі зміни впливають на чисельні сфери діяльності і в кінцевому результаті на загальну європейську культуру.

На нашу думку, варто простежити ці зміни у ХХ ст. через історію шкільного навчання. За ініціативою Ради Європи в останні роки були проведені ґрунтовні дослідження під назвою «Заняття з іноземних мов в школах Європи» і був опублікований в європейській інформаційній мережі Eurydice [9].

Отже, на сьогоднішній день усі учні в загальноосвітніх школах Європи отримують від 5 до 9 класу як обов'язковий предмет мінімально одну іноземну мову. У цій віковій групі середній європейський зріз становить 1,3 іноземної мови на одного учня. В учнів, які продовжують вивчати іноземну мову, цей зріз становить 1,5 мови на одного учня [5].

На прикладі чотирьох європейських держав із дуже відмінною ситуацією з вивчення іноземних мов Польщі, Норвегії, Великої Британії та Португалії спробуємо окреслити те історичне минуле, яке призвело до сьогоднішньої ситуації [9].

У Польщі існує позитивна традиція вивчення іноземних мов. У 1918 р., на кінець Першої світової війни, був введений обов'язковий предмет із щонайменше однієї іноземної мови, починаючи з 5 класу у всіх загальноосвітніх школах. Це були німецька, французька або англійська мова. Німецьку вивчали 106000 учнів, 77000 французьку і лише 5000 англійську. Між 1940 р. і 1945 р. (з приходом комуністичного періоду правління) зріс інтерес до англійської мови, але з 1948 р. російська мова, зрозуміло, з політичних причин стала першою і єдиною обов'язковою іноземною мовою для усіх типів шкіл. У старших школах гімназій можна було вивчати також англійську, німецьку, французьку і латинську. У 1970-х роках предметами на вибір були іспанська, італійська, угорська та шведська, але часто були відсутні фахові вчителі, навчальні матеріали та методи викладання. У 1990 р., після закінчення комуністичної ери, вивчення іноземних мов у школі було кардинально реформовано. Російська мова втратила роль першої. Відтоді учні могли обирати між російською, англійською, французькою та німецькою. У старших класах, за наявності фахівців, можна додатково вивчати іспанську та італійську. Нині найбільшою популярністю користуються англійська (95% від усіх учнів), німецька (65%), російська (24%) і французька (11%) мови. Решта мов мають дуже мізерну статистику. Якщо порівнювати дані з європейським зрізом (1,3–1,5), то побачимо, що Польща займає вище середньостатистичну позицію з 1,9 іноземними мовами на одного учня. Але кількість тижневих навчальних годин, які виділяються на вивчення іноземних мов, є доволі мала і становить від 2 до 5. Заслугує на увагу проект створення двомовних модельних шкіл у великих містах. У цих школах розподіляється половина тижневих годин з усіх предметів на викладання іноземною мовою (англійською, французькою німецькою та російською). Предмет «Іноземна мова» викладається там вже з 1 або 2 класу початкової школи.

Норвегія належить до держав з давньою традицією вивчення іноземних мов. З 1889 р. школи, з навчанням учнів до 14-річного віку, пропонували факультативний предмет з іноземної мови (німецька або англійська). Від 1915 р. і до 1935 р. він стає обов'язковим. У 1935 р. англійська визнана головною іноземною мовою. У 1950-х роках навчальні плани різних форм шкіл були реорганізовані. Англійська стає єдиною іноземною мовою в усіх школах, окрім 8-річної. Кількість учнів восьмирічної школи, які вивчали англійську, була ще відносно малою. У

гімназійних класах (вік від 14 років) вивчення іноземної мови було обов'язковим. Викладали також німецьку та англійську, у гімназіях – й французьку. У 1969 р. англійська стає обов'язковим предметом у всіх типах шкіл і першою іноземною мовою. Серед інших іноземних мов викладали німецьку і французьку, також фінську, російську, іспанську, італійську та японську. З 1950 р. і до сьогодні вік учнів, з якого починають вивчати іноземну мову, послідовно знижується з 13 до 6 років. Середня кількість тижневих годин, які виділяють на іноземну мову становить приблизно 10. Учні, які вивчають більше 2 іноземних мов, отримують дещо більше годин. Тут Норвегію можна вважати європейським лідером.

Велика Британія – держава зі слабкою традицією вивчення іноземних мов, що не дивно, беручи до уваги міжнародне значення англійської мови. До 1960 р. незначна частина британських учнів мала доступ до вивчення іноземних мов. В загальноосвітніх 8-річних школах іноземна мова взагалі не була включена у навчальний план. У гімназійній освіті (grammar schools), тобто у школах з підготовки для навчання в університетах, іноземні мови були присутні. З 1989 р. учні гімназійних класів зобов'язані були вивчати мінімально одну іноземну мову. З 6 по 9 класи іноземна мова була обов'язковим предметом з тижневим навантаженням 3-4 години. Основними іноземними мовами були французька, іспанська і німецька. У 1960-х роках в початковій школі експериментували з іноземними мовами, але навчальні програми не набули широкого застосування. На сьогодні вони охоплюють четвертину усіх початкових шкіл. З 1999 р. процес суттєво підтримується урядом.

Португалія є державою з проблемною історією шкільництва. Вивчення іноземної мови в школі, насамперед французької і німецької, проводилося з XIX ст., але більша частина населення, передусім у селі, в недалекому минулому взагалі не була охоплена загальною шкільною освітою. У 1905 р. поправкою до шкільного закону французька мова вводилась як обов'язкова іноземна мова для усіх шкіл з 5 класу, а англійська – з 7 класу, німецька стала факультативною третьою іноземною мовою для 10 і 11 гімназійних класів. Лише у 1970-х роках загальний шкільний обов'язок ефективно охопив усе населення Португалії. З цього часу іноземні мови стали обов'язковим предметом для усіх учнів, а саме: до 6 класу одна іноземна мова (французька або англійська); до 9 класу – одна або дві мови; з 10 класу третя іноземна мова, переважно німецька. З 1989 р. можна обирати добровільно (в порядку англійська, французька, німецька) вже з 1 класу. З 7 класу є можливість обирати іспанську як четверту іноземну мову. З 1998 р. предмет «Іспанська мова» поширилася на усі типи шкіл. З 2003 р. для 7–9 класів усіх типів шкіл обов'язкові дві іноземні мови. Неважко передбачити, що переважна більшість учнів обирають англійську та іспанську мови. Середнє тижневе навантаження з предмета іноземної мови становить від 5 до 10 годин. Таким чином, Португалія, яку донедавна вважали країною, що розвивається (і не лише в освітній сфері), займає в європейському вимірі стійкі прогресуючі позиції.

Чотири, вище названі, держави є достатньо репрезентативними, які демонструють наступні тенденції:

- у другій половині XX ст. щонайменше одна іноземна мова стала обов'язковим предметом у усіх європейських державах і в усіх типах шкіл;
- кількість іноземних мов у школах поступово збільшується від однієї до двох або трьох, в окремих випадках ще більше;
- друга іноземна мова все частіше з'являється у навчальних планах;
- вивчення іноземних мов вводиться все частіше з раннього віку;
- не збільшується кількість тижневих годин для іноземних мов у більшості держав; тут часто домінують національні специфічні шкільні традиції;
- людський сегмент, який охоплений іноземними мовами, постійно зростає. Серед обов'язкових іноземних мов англійська займає абсолютне лідерство. Французька і німецька мови поступово втрачають свої позиції, але ще їх відносно багато вивчають і викладають. Російська мова теж демонструє спад, а іспанська, навпаки, користується стабільним попитом.

Після аналізу мовної політики в країнах ЄС варто розглянути питання розвитку дидактики іноземних мов.

Екстралінгвістичні фактори, які мали особливий вплив у XX ст. на процес викладання та навчання, можна розділити на три групи: 1) політичні та економічні структури; 2) засоби комунікації; 3) транспортні засоби.

Політичні та економічні організації, які характеризують світ у XXI ст., – це насамперед транснаціональні структури: Рада Європи, НАТО, внутрішні ринки різних континентів, а також глобальні структури – ООН, ЮНЕСКО тощо. Велика привабливість цих структур полягає в колосальному рості ринків матеріального і нематеріального виробництва і як наслідок ріст можливостей споживання. Кожна форма організації ставить свої, власні вимоги до комунікації.

Однак люди вступають в контакт не лише використовуючи різні медійні засоби. Розвиток транспортних засобів і відповідних інфраструктур дали можливість міграції між континентами, що донедавна була немислима. До середини XX ст. пересічна людина мала три доступи до міжнародних поїздок: як раб, солдат і біженець. Подорожі були привілеєм малої еліти. Сьогодні середньостатистичний мешканець ЄС може придбати, наприклад, двотижневу поїздку в Південну Америку з перельотом туди і назад з проживання у чотирьохзірковому готелі за місячну зарплату.

Це контекст, в якому балансує попит і пропозиція на іноземні мови. А оскільки світ глобально змінюється, то не дивно, що й вивчення іноземних мов не може більше відбуватися за старими підходами. Отже, вивчення іноземних мов сьогодні – це абсолютно інший процес у порівнянні з серединою XX ст. Щоб це проілюструвати, ми спробуємо коротко проаналізувати історію концепції дидактики іноземних мов, які відображали культурні умови та запити свого часу. Продемонструємо це на прикладі *граматико-перекладного, аудіо-лінгвального, комунікативного і міжкультурного методів* [7, с. 12–15].

Грамматико-перекладний метод є найстарішим серед них. Саме за допомогою якого у 1950 роках вивчали іноземні мови [6]. Мета вивчення мови полягала у вільному читанні літературних текстів. Для досягнення цієї цілі учні повинні були ретельно ознайомитись з граматичною системою мови та опанувати лексику. Основним дидактичним матеріалом були тексти, які перекладалися рідною мовою учня, аналізуючи при цьому граматичну структуру та лексику. Техніка методу полягала в перекладах окремих речень, фрагментів тексту, диктантах. Контроль результатів навчання в рамках методу відбувався за допомогою граматичних тестів або письмового перекладу заданого тексту. Недоліком цього методу вважається нехтування усним спілкуванням, яке домінує в щоденному житті.

Аудіо-лінгвальний метод був розвинутий в США під час Другої світової війни. Суть його полягала в активній взаємодії учнів з носіями мови та лінгвістами, під чийм керівництвом вони розмовляли. При застосуванні цього методу учні слухали записи мовних моделей в типових ситуаціях. Учні виконували різноманітні вправи, а викладачі наголошували на постійному використанні мови, що вивчалась. Завдання полягало у в спонуканні учнів поводитися «правильно» і це повинно було зробити таку поведінку звичкою. Через слабкість результатів і, що найважливіше, критику з боку науковців, вивчення мови як набір звичок, аудіо-мовний метод сьогодні рідко використовується як основний. Однак окремі елементи цього методу все ще зустрічаються у підручниках.

Комунікативний підхід орієнтований на організацію процесу навчання, адекватного процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування. У процесі навчання за цим методом учні набувають комунікативної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі власне комунікації. Відповідно усі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданим дефіцитом інформації, вибором та реакцією. Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Мовленнєва взаємодія учнів інколи, хоч і далеко не завжди, проходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. Від початку учні оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понадфразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Об'єктом оцінки є не тільки правильність, й швидкість усного мовлення та читання.

У нових умовах особливого значення набуває усвідомлення проблем міжкультурної комунікації для викладання іноземних мов. Раніше традиційне викладання іноземних мов, зазвичай, зводилось до роботи з текстами. Таким чином, реалізувалась майже лише одна функція мови – інформативна, крім того, у дуже звуженому вигляді, оскільки з чотирьох навичок володіння мовою (читання, письмо, говоріння, розуміння на слух) розвивалась тільки одна, пасивна – читання. При цьому існувало хибне уявлення про комунікативні можливості мови, які насправді зводились до пасивної здатності розуміти текстовий матеріал за повної

відсутності мовленнєвих навичок. Сучасні фахівці в різних галузях знань потребують вміння функціонально користуватись іноземною мовою в будь-яких сферах життя, розглядають її як засіб спілкування, враховуючи те, що кінцевою метою спілкування є взаємне розуміння, яке виникає між співрозмовниками. Проте складність цього завдання полягає в тому, що ефективність спілкування залежить не тільки від якості володіння іноземною мовою, а ще й від багатьох інших факторів, а саме: умов і культури спілкування, правил етикету, володіння невербальними формами вираження думок, наявності глибоких фонових знань тощо. Інакше кажучи, для успішного подолання мовного бар'єру потрібно подолати бар'єр культурний, спричинений «неповним володінням культурними нормами, прийнятими в конкретній національній лінгвокультурній спільноті» [1].

Один із висновків у цій ситуації простежується у висловлюваннях європейців щодо методів навчання та викладання іноземних мов. Наукове дослідження «Europeans and Languages» констатує, що 94 % європейців вважають «часте і тривале перебування в державі, мову якої вивчають, найефективнішим способом». Інші ефективні методи, на думку опитаних, – «неформальне спілкування з носіями мови (92 %)» і «спілкування з носіями мови загалом» (89 %). Значення традиційних методів «індивідуальне заняття (89 %), «заняття в групі» (78 %) і «самостійне навчання за комп'ютером, CD» (69 %) очевидно зменшилося.

Опитані висловили довіру тим методам, де в процесі навчання присутній міжкультурний контекст, а мова є домінантою, і навпаки: методи, в яких домінує винятково мовний і культурний контексти, отримали меншу підтримку. Такий кількісний розподіл є особливо цікавим, оскільки фактичний досвід опитаних демонструє, практично, протилежну картину.

Лише 15 % опитаних повідомили, що здобули знання іноземної мови за допомогою тривалого і повторного перебування за рубежом, 17 % – внаслідок неформального спілкування з носіями мови і 11 % – під час спілкування з носіями мови, що загалом становить 43 %. І навпаки, 46 % усіх європейців здобували знання іноземної мови традиційно на заняттях у групі, 8 % – на окремих заняттях і 12 % – через самостійне вивчення, що загалом становить 66 %, отже, в півтора рази більше. Якщо пригадати, що 65 % європейців володіють іноземними мовами, то це означає, що вони здобули компетенції з іноземної мови переважно на традиційних формах занять, насамперед на групових, а інші виконували роль доповнюючих.

Отже, статистика досліджень доводить, що свідомість європейців випереджає їхній досвід. Якщо враховувати, що громадянська свідомість проявляється у практичній політиці, то варто очікувати, що Європа і надалі розбудовуватиме свої програми з обміну з метою зростання бажаючих вивчати іноземні мови.

Проаналізувавши мовну ситуацію, окремі статистичні показники в Європі, неважко прийти до висновку, що XXI ст. стане століттям вивчення іноземних мов. Політична, економічна і культурна ситуація в Європі і зокрема в світі загалом вимагає серйозних інвестицій в іноземні мови й міжкультурну компетенцію.

Очевидно, що майбутнє у цьому сенсі належатиме не усім, а лише окремим іноземним мовам, можливо, на нашу думку, навіть двом – англійській та іспанській. Хоча, з іншого боку, глобалізація як процес не може проходити успішно на основі однієї чи, щонайбільше, двох *linguae francae*.

У цьому разі йдеться лише про іноземні мови міжнародного спілкування, а не про мови загалом. Безперечним є той факт, що кількість мов у світі в XXI ст. буде драматично скорочуватися. Однозначно, тут не йдеться про такі мови, як німецька, французька та італійська. Ці мови виконуватимуть роль засобу розповсюдження інформації у світі.

Чітко позначимо фактори, що зумовлюють вивчення іноземних мов:

- робота – знання іноземної мови допоможе знайти перспективнішу роботу, отримати підвищення по службі, відправитися у відрядження в іншу країну і тощо;
- наука – без знання вченими іноземних мов неможливе ознайомлення із зарубіжними джерелами і взаємодія з іноземними колегами;
 - навчання – для навчання в інших країнах і вивчення їх культури і мистецтва;
 - еміграція;
 - подорожі;
 - проповідання релігії в різних країнах світу;
 - особисті мотиви – інтернаціональні шлюби, спілкування з друзями-іноземцями, хобі.

Отже, в сучасному світі іноземна мова є механізмом міжкультурної комунікації; засобом взаєморозуміння і толерантності народів; засобом саморозвитку і збагачення внутрішнього світу; засобом безпосереднього знайомства з досягненнями зарубіжної літератури, культури і техніки.

Таким чином, процес вивчення іноземних мов у XXI ст. перетворюється в повсякденну необхідну діяльність практично усіх людей з відсутністю обтяжливого обов'язку, оскільки приватне життя дає численні мотиви вивчати іноземні мови.

Не претендуючи на всеохоплюваність досліджуваної проблематики, ми ставили за мету об'єднати емпіричні рівні аналізу та сформулювати загальнозначимі судження щодо розвитку іноземних мов у XXI ст. Тому варто окреслити наступний перспективний та важливий напрямок дослідження, а саме: аналіз основних мотиваційних складових вивчення іноземних мов різних вікових груп населення ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К.: Довіра, 2007. – 205 с.
2. Graddol, David. *English Next*. Ed: British Council. 2006. – P. 31–40
3. Eurobarometer 54 Special: Europeans and Languages. Report produced by International Research Associates (INRA) for The European Commission's Education and Culture Directorate-General. Brussels, February 2001.
4. Europäische Kommission. Förderung des Sprachenlernens und der Sprachenvielfalt. Aktionsplan 2004-2006. Luxemburg 2004. S. 10.
5. Eurostat. Pressemitteilung Nr. 53 (2011): Fremdsprachen an den europäischen Schulen. 17. Mai 2011.
6. Hans Werner Huneke / Wolfgang Steinig: Deutsch als Fremdsprache. Eine Einführung. Berlin: Erich Schmidt 1997 (Grundlagen der Germanistik, Bd. 34). 238 s.
7. Neuner G. (1994): Germanisten oder Deutschlehrer? Zur curricularen Planung einer wissenschaftlichen Deutschlehrerausbildung. In: Fremdsprache Deutsch. Sondernummer. S.12–15.
8. Hans-Dieter Dräxler. Nicht nur Fremdsprachenkenntnisse braucht die moderne Welt, sondern Mehrsprachigkeit! / Hans-Dieter Dräxler. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/elan de.pdf>
9. Hardarik Blühdorn. Lehren und lernen von Fremdsprachen am Anfang des dritten Jahrtausends – wohin geht der Weg? / Hardarik Blühdorn. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eurydice.org/Documents/FLTND/De/FrameSet.htm-14.08.2001>).

REFERENCES

1. Bacevych F. S. Slovník terminiv mizhkul'turnoji komunikaciji F. S. Bacevych. [Glossary of Terms of Intercultural Communication]. Kiev: Dovira, 2007. 205 p.
2. Graddol, David. *English Next*. Ed: British Council. 2006. – P. 31–40
3. Eurobarometer 54 Special: Europeans and Languages. Report produced by International Research Associates (INRA) for The European Commission's Education and Culture Directorate-General. Brussels, February 2001.
4. Europäische Kommission. Förderung des Sprachenlernens und der Sprachenvielfalt. Aktionsplan 2004-2006. Luxemburg 2004. S. 10.
5. Eurostat. Pressemitteilung Nr. 53 (2011): Fremdsprachen an den europäischen Schulen. 17. Mai 2011.
6. Hans Werner Huneke / Wolfgang Steinig: Deutsch als Fremdsprache. Eine Einführung. Berlin: Erich Schmidt 1997 (Grundlagen der Germanistik, Bd. 34). 238 s.
7. Neuner G. (1994): Germanisten oder Deutschlehrer? Zur curricularen Planung einer wissenschaftlichen Deutschlehrerausbildung. In: Fremdsprache Deutsch. Sondernummer. S.12–15.
8. Hans-Dieter Dräxler. Nicht nur Fremdsprachenkenntnisse braucht die moderne Welt, sondern Mehrsprachigkeit! / Hans-Dieter Dräxler. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/elan de.pdf>
9. Hardarik Blühdorn. Lehren und lernen von Fremdsprachen am Anfang des dritten Jahrtausends – wohin geht der Weg? / Hardarik Blühdorn. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eurydice.org/Documents/FLTND/De/FrameSet.htm-14.08.2001>).

Стаття надійшла в редакцію 15.02.2018 р